

določujejo, katere narodnosti neki bi bile. A to je seveda jako nezanesljivo, in učenjakl si niti v tem niso edini, ali so Slovani sploh res „kratkoglavni“ ali ne. V razpravi o najstarejši domovini slovanski kritizira Niederle Nestorjevo „podunavsko“ teorijo in se sam odločuje za podmeno „zakarpatsko“. Tu so bili Slovani po njegovem mnenju avtohtonni. Niederle trdi, da so izšli prvotni Slovani iz istega tipa kakor Germani, iz nekih dolihoidnih blondinov, (ne brahicefalnih brunetov). Ustavlja se temu, da bi bili Slovani kak enoten tip s Kelti, še manj pa s turanskimi ali mongolskimi narodi. Potem popisuje, kako so šli Slovani narazen in sicer v treh delih: Eni za Vislo, drugi na vzhod in tretji na jug čez Karpate. O imenu Wenden pravi, da so ga dali Slovanom Kelti (keltsko *vindos* = beli). Od Keltov so ga vzprejeli baje Germani. Wendi bi bili torej Beli, kakor imamo n. pr. Belokranjce, Beloruse itd.

Kot zistematično delo je Niederlova knjiga velike važnosti. Poljski slavist A. Brueckner v „Kwartalniku historycznym“ (1902, stran 279.) pravi: „Niederle nadkriljuje Šafařika kot antropolog in arheolog, a zaostaja za njim v tem, ker ni jezikoslovec, da v filoloških vprašanjih ne odločuje sam, ampak sledi avtoritetam.“

B.

Ruska književnost.

Al. Haruzin: **Krajnski kraj i jego čudesnyja javljenja.** Ottisk iz „Russkago Věstnika“. Mart — Aprělj 1902. g. S. Peterburg. Tipografija V. V. Komarova. Nevskij, 136. — G. Haruzin je v tej razpravi popisal kranjski Kras. Najprej razlaga njegove geološke razmere, katere dajejo Krasu tako poseben in zanimiv značaj, njegove doline in hribe, kamenje in rastlinstvo. Nato popisuje kraško vodovje, zlasti značilni tok Pivke, Unca in Ljubljanice. Posebno ga zanimajo kraške jame, v prvi vrsti seveda Postojnska jama, katero popisuje prav natančno. Tudi njena prireditve mu je jako všeč. Haruzin pogreša le tega, da niso z znanstveno vestnostjo zbirali in ohranili ostankov izumrlih živali, katerih okostja so se našla v jami. Daljši popis je posvetil Cirkniškemu jezeru in njegovim čudovitim požiralnikom. — Tudi ta razprava g. Haruzina se odlikuje po mirni in trezni sodbi natančne opazovatelja.

Dr. E. L.

A. L. Pogodin. **Iz istorii slavianskih pieriedviženij.** Izdaniye arheolog. instituta, Petersburg 1901. Str. IV. in 161. 80. — Po-

godin začenja s prvimi časi, v katerih se imenuje slovansko ime. Kot mejo med Slovani in Nemci ne imenuje Visle, ampak Odro. Najstarejša domovina Slovanov mu je dežela med Odro in Vislo. Daljše poglavje govori o podunavskih Slovanih pred šestim vekom. Gledé Dunaja stoji na negativnem stališču in taji, da bi bili vplivali Slovani na Hune, na njih jezik in običaje, dasi mnogo jezikoslovcev in zgodovinarjev to odločno trdi, opiraje se na poročilo, da so praznovali Huni „stravo“ nad Atilovo gomilo. Potem razpravlja o razmerju Slovanov do Turkov, Avarov in Bolgarov, razpravlja obširno o zgodovini balkanskih Slovanov od l. 527. do 600., pri tem zavrača Porfirogenetovo trditev, da je cesar Heraklij poklical Hrvate in Srbe, ter preiskuje dalje slovanske sledove v grščini. Obširnejše govori o severnih Slovanih. Zadnje poglavje je posvečeno Samu. Pogodin pravi, da je bil Samo Slovan in njegova država sestavljena iz raznih slovanskih rodov, ki so pa takrat bili še v narodni edinstvi. S Samom se končuje prvotna zgodovina Slovanov. To je v kratkem vsebina Pogodinovega spisa, katerega jako hvali kritika. B.

Iz drugih književnosti.

Das Waldwesen in Krain. Nach archivalischen Quellen von A. Müllner. Separatdruck aus der Zeitschrift „Argo“, VIII. und IX. Jahrgang. Laibach 1902. Verlag des Forstvereines für Krain und Küstenland. 80. Str. 164. — Bolj kakor iz šumne svetovne zgodovine, katera našteva blesteča imena kraljev in vojskovodij, spoznava se razvoj človeštva, njegovo napredovanje in nazadovanje, iz kulturne zgodovine, katera nam kaže notranje življenje narodov, njih notranje gospodarske razmere in način, kako so si preskrbovali življenske potrebe na grudi, katero jim je odkazala roka Stvarnikova.

Zato smo z zanimanjem čitali Müllnerjevo delo. Sestavljeno je po listinah iz arhivov. G. pisatelj nam našteva njih vsebino po kronološkem redu, začenši od najstarejših časov. A iz teh posameznih drobcev se slednjič kakor v velikem mozaiku pokaže celotna slika gospodarskega razvoja. In le-to sliko hočemo posneti iz knjige, ker je za nas velikega praktičnega pomena.

Vse kranjsko gozdovje je po selitvi narodov kot „res nullius“ postalo last deželnega vladarja, kateri se ga je polastil. Po fevdnem pravu je posamezne dele izročil cerkvam in ministerialom.

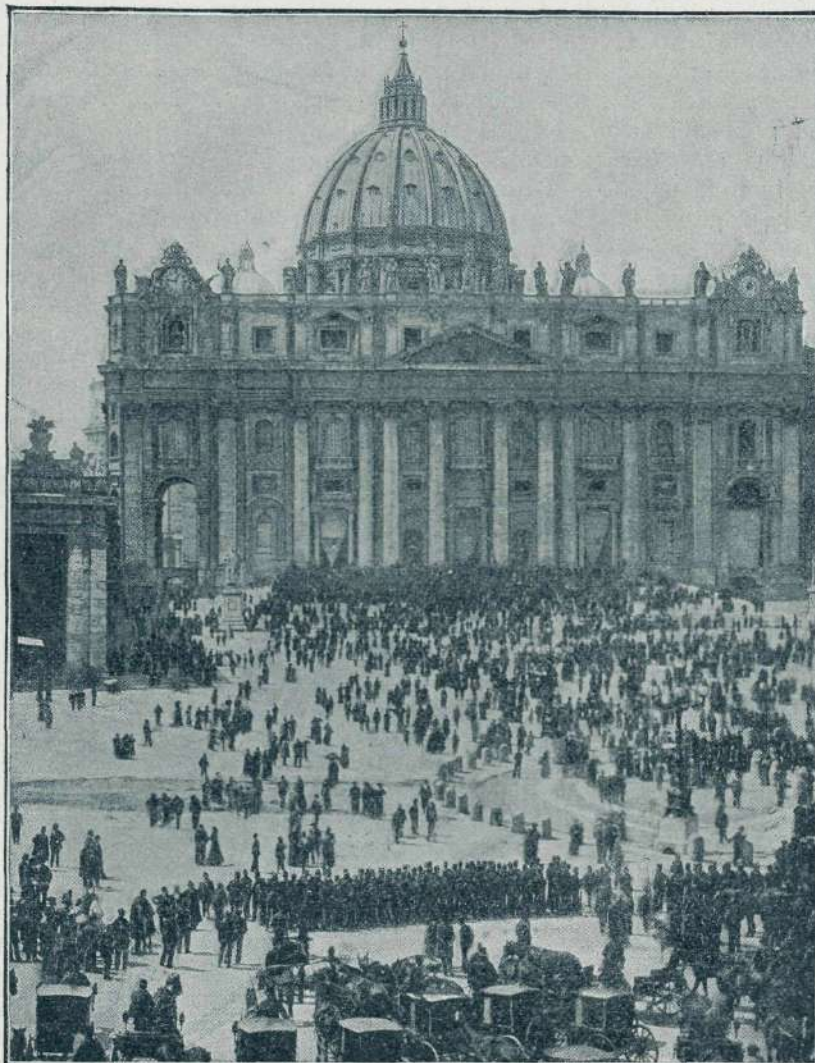
Ko so izmrle razne rodbine, so prišli gozdovi nazaj v last vladarjevo, kateri jih je oddajal večinoma zopet kot zastave za denarna posojila, a si pridržal vrhovno oblast nad njimi. Podložniki so imeli pravico, da so si iz njih jemali les, potreben jim za hišno gospodarstvo. V krajih, kjer je bilo več rodbin, jih je izročil podjetjem, ki so večinoma pridobivala železo. S tem je hotel vladar koristiti prebivalstvu, in hkrati z obrtjo potegniti tuje kapitalije v deželo, ali pa svoji blagajni pridobiti novih dohodkov v obliki colnin, mitnic in podobnih davščin.

Čim bolj se je pa razvijala železna obrt in čim bolj je rastlo prebivalstvo, tem bolj so tudi izkoriščali gozdove. Ogljarji so žgali les in rovtarji (roden = trebiti) so izsekavali velike kose iz gozdov. Začel se je že zgodaj boj med izsekovavci in med ohranitelji gozdov. V XVI. stoletju so zato začeli sestavljati gozdne in rudarske rede. Skozi naslednja stoletja se vedno vlečejo prepiri med sekiro ljudstva in obrti ter med branitelji gozdnih pravic. Pri tem je padal polagoma gozd za gozdom. Nastajali so rovti, njive, travniki; ti so se polagoma legitimirali in slednjič vpisavali v zemljiške knjige. Potem je pristopila lesnatrgovina,

ki je izvažala naš les po Savi na Hrvaško, na Trst, v Benetke in odtod v daljne kraje. „Orientska družba“, ustanovljena l. 1719., ki je prenehala l. 1728., je mnogo lesa izvozila iz naše dežele.

Izsekavanje gozdov je v XVIII. stoletju že podrlo marsikako lepo, dragoceno šumo. Kmet in meščan, ki se sicer nista mogla, sta si bila

vendar v tem edina, da sta brezobzirno izkoriščevala gozdove. Resno in previdno se je gospodarilo redkokje, in tam, kjer so posamezniki modro branili gozde, kakor n. pr. bistrski opat, je to včasih preprečil urad, da so mesta dobivala les po najnižjih cenah. Kmečko ljudstvo, ki se je naselilo v rovtih, je bilo revno in je gojilo večinoma koze, te

Trg sv. Petra na dan papeževega jubileja.

pa so škodovale nasadom in mnogo pripomogle, da se niso dvignili novi gozdovi.

Iz članov bivše „Academie Oporosorum“ se je sestavilo leta 1767. „Društvo poljedelcev in koristnih umetnosti“; v njem je bil tudi znani botanik Scopoli. Zanimiv je njegov načrt, kako varovati gozde. Zahteval je, da se naj zabrani zapravljiva vporaba lesa pri zidavi, pri

kurjavi, v livarnah in apnenicah in nadomesti s šoto in premogom. Za varstvo lesa si je izmislil Scopoli zistem, ki je precej socialističnega značaja. On zahteva namreč, da se naj v vseh mestih postavijo skladišča za stavbeni in kurjavni les, za šoto in za premog. Potrebni les naj se oddaja vedno za nizke in enake cene; kar ga je pa čez potrebo, bodi drag „da se ljudje prisilijo, rabiti šoto namesto lesa“. Les iz gozdov sme dati le gosposka, in sicer vedno z listkom, ki naj ima kolek za 3 kr.

A to je bil le predlog učenjaka. Les je šel iz kranjskih gozdov v kljub gozdnim redom.

Prišla pa je politična in gospodarska revolucija, katera je prevrgla stari družabni red. Podložnik, ki se je bil prej vsilil v gozd svojega fevdnega gospodarja, ga je zdaj zahteval kot svojo last. Iz pravice sekanja se je razvila solast grajščaka in kmeta. Tudi plavži in fužine so začele smatrati vladarjev gozd kot svojo lastnino.

Nova konstitucija je okrepila individualnost proti celoti, in to se je pokazalo v razkosavanju gozdov. Najprej so se odstopali veliki deli gozdov občanom kot skupno imetje. A kmalu so začeli kosati tudi skupno občinsko last v posamezne parcele.

Deželni zakon z dné 26. septembra 1887. je dovolil, da se razkosa občinski gozd, če polovica občanov to želi. Postava z dné 3. septembra 1894. pa pravi, da je dovolj, če to želi le tretjina občanov; dvetretjinska večina se ima udati manjšini.

To razdeljevanje je v mnogih krajih že končano, v drugih se še vrši. Posvestva se smejo zdaj drobiti, gozdovi deliti, in edina meja pri tej gospodarski svobodi je še ta, da se mora izsekani del zopet pogozditi. Iz tega pa sledi tudi pri nas to, kar se je pokazalo že povsod: Majhni posestniki niso v stanju, da bi ohranili svojo gozdno posest. Ko je kmet iz svojega gozda izvlekel dobička, kolikor je mogel, ga mora prodati bogatašu, kateri te drobce zopet komasira. Da se pri tem vršé neštne goljufije, pri katerih poljedelec v vednih tožbah in pravičah ne izgublja samo gozda, ampak tudi hišo in njive, je znana resnica; posebno na Notranjskem, kjer

je lesna trgovina zaradi bližine Reke in Trsta najbolj pospeševala ta gospodarski razpad, se je to pokazalo v najhujši obliki.

Tako bodo nastali zopet gozdni latifundiji, kakor pred stoletji, a s tem razločkom, da bo moral kmet odslej les drago plačevati, ko ga je prej od posestnika ali za malenkostno davščino ali celo zastonj dobival v izobilju.

To je vodilna misel, ki jo posnemamo iz Müllnerjeve knjige. Naše narodno gospodarstvo si pač iz nje lahko posname koristnih naukov.

Dr. E. L.

Otto Schrader: **Reallexicon der indogermanischen Alterthumskunde.** Grundzüge einer Kultur- und Völkergeschichte Alt-europas. Strassburg, Tübner. 1901. XI in 1048 strani v 80. — Schrader je zbral v tem slovníku vse, kar nam pričata zgodovina in primerjalno jezikoslovje o starodavnosti azijskih narodov. Za vsakega zgodovinarja je ta knjiga zelo važna, ker ima tu v alfabetskem redu zbrano tvarino, katero obdeluje že cela obširna literatura. Posamezni članki segajo tudi globoko v kulturno življenje indogermanskih plemen v stari dobi, n. pr. kaj pomenijo in kako se izpreminjajo imena očeta, matere itd., kako so azijski narodi delili čas, kako so imenovali dele telesa, kako so nazivali rastline in živali in zakaj, kako so ravnali z mrličji, kako jim je bilo orožje, stanovanje, káki obredi, domači običaji itd.

Pisatelj priznava sicer popolnoma neprecenljivo vrednost slovanskih starožitnosti za popolno spoznanje indogermanske preteklosti, vendar je rabil primeroma malo slovanskih virov. Najvažnejši mu je klasični svet rimski in grški, kateri se je seveda zelo oddaljil od staroarijske prvotnosti; potem se bavi obširno z indijskim plemenom, dasi je tudi to šlo daleč v stran svojo posebno pot. Ko pride do Germanov, se vidi Schraderju, da je na domačem polju, manj ga zanimajo Kelti. Pri Slovanih pa, v katerih se morda najbolj jasno kaže značaj indogermanstva, je pisatelj najpovršnejši. Pruske in litavske starožitnosti so mu še najbolj znane. Schrader pravi, da je domovina Indogermanov v južnih evropskih stepah.

B.

